

บทที่ 3

ค้นหาเต้านม

การศึกษาเรื่อง รู้เท่าทันการเมืองเรื่อง “เต้านม” (Understanding the Politics of Breast's Representations) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 รูปแบบคือ

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การอนามัยโลก องค์การยูนิเซฟ บทความจากแหล่งต่าง ๆ เช่น บทความจากเว็บไซต์ (Web Site) แผ่นพับโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้าที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง “เต้านม” และ ฯลฯ เพื่อนำมาวิเคราะห์กระบวนการสร้างภาพตัวแทนและความหมายของ “เต้านม” จากสถาบันกระแสหลัก

2. ศึกษาโดยการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย (Key Informant) 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้หญิงที่ตัดเต้านมจากโรคมะเร็งเต้านม และผู้หญิงที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ใน “กลุ่มนมแม่” พร้อมทั้งการศึกษาข้อมูลจากหนังสือที่เป็นงานเขียนจากประสบการณ์ของคุณสุภาพร พงศ์พฤษ์ เรื่อง “เมื่อฉันรู้ว่าตัวเองเป็นมะเร็ง” และจากบทสัมภาษณ์ / รายงานต่าง ๆ ของ “กลุ่มนมแม่” เพื่อนำมาประกอบเป็นข้อมูลในการศึกษา โดยผู้ศึกษาจะเข้าร่วมกิจกรรมกับบุคคลสำคัญผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย (Key Informant) เป็นครั้งคราวตามความเหมาะสม เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาจากวิธีการต่าง ๆ มาใช้ในการวิเคราะห์

แหล่งข้อมูลในการศึกษา

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อคุณภาพตัวแทน “เต้านม” ซึ่งปรากฏในหนังสือ นิตยสาร วารสาร เอกสารสิ่งพิมพ์ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย สื่ออินเทอร์เน็ต รวมทั้ง บทความ รูปภาพ ที่เกี่ยวกับเรื่อง “เต้านม” ในประเด็นที่สุขภาพ ความงาม คุณค่าความเป็นแม่ และคุณค่าของน้ำนม

2. การสัมภาษณ์ (Interview) จากบุคคลสำคัญผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย (Key Informant) จำนวน 4 คน โดยการคัดเลือกตัวแทนผู้หญิงจาก 2 กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ คือ

2.1 กลุ่มนมแม่ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้หญิงที่รวมตัวกัน เพื่อรณรงค์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และส่งเสริมเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้แม่ชาวไทยหันกลับมาให้นมแม่ ภายใต

การสนับสนุนของกระทรวงสาธารณสุข องค์การยูนิเซฟ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีการเปิดตัว อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2546

การศึกษานุคคลสำคัญผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย (Key Informant) สำหรับกลุ่มนี้ โดยการสัมภาษณ์ผู้เป็นประธานกลุ่มนมแม่ และคุณแม่อาสาสมัครที่เป็นคณะกรรมการในกลุ่ม โดยการตั้งคำถามแบบปลายเปิด ในประเด็นที่เกี่ยวกับ เหตุจูงใจของการตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ความพร้อมและปัจจัยส่งเสริมให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การให้ความหมายของเต้านม นอกจากนี้ จะนำข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ในสื่อต่าง ๆ งานกิจกรรมของกลุ่ม มาศึกษาวิเคราะห์กระบวนการในการถอดความหมายภาพตัวแทน “เต้านม” ของผู้หญิงที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในกลุ่มนี้

2.2 ผู้หญิงที่ผ่านประสบการณ์การผ่าตัดเต้านมจากโรคมะเร็งจำนวน 2-3 คน ด้วยแนวคำถามเกี่ยวกับการใช้ชีวิตก่อนและหลังผ่าตัด ประสบการณ์ชีวิตของผู้ไม่มีเต้านม คำแนะนำสำหรับผู้หญิงทั่วไปในเรื่องมะเร็งเต้านม การให้ความหมายของเต้านม ฯลฯ

โดยมีการจัดกลุ่มคุณลักษณะของบุคคลสำคัญผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา (Key Informant) ได้ดังนี้

กลุ่มนมแม่	ผู้หญิงที่ผ่านประสบการณ์การผ่าตัดเต้านม จากโรคมะเร็ง
- ผู้นำของกลุ่ม	- เป็นมะเร็งเต้านม
- กลุ่มผู้หญิงที่รวมตัวกันขึ้นเพื่อรณรงค์ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	- ผ่านพ้นการรักษาโรคมะเร็งแล้ว
- ผู้ที่เป็นคณะกรรมการทำงานในกลุ่มนมแม่	- เป็นผู้ที่มีกิจกรรมในการช่วยเหลือกลุ่มผู้ป่วยอื่น
	- ให้คำปรึกษาผู้อื่นด้วยประสบการณ์ของตนเอง

3. เป็นการศึกษาชีวิตของ คุณสุภาพร พงศ์พฤกษ์ ผ่านหนังสือเรื่อง “เมื่อฉันรู้ว่าตัวเองเป็นมะเร็ง” ซึ่งเป็นงานเขียนจากประสบการณ์ของการป่วยด้วยโรคมะเร็งเต้านม

เหตุผลและเกณฑ์การคัดเลือกตัวแทนกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา

ด้วยเหตุผลของกระบวนการถอดความหมาย การตีความความหมาย และการให้ความหมายของภาพตัวแทน “เต้านม” ให้กับตัวผู้หญิงเอง ดังนั้นตัวแทนของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นบุคคลสำคัญของการให้ข้อมูลในการวิจัย (Key Informant) ทั้ง 2 กลุ่มนี้ จึงต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงในเรื่องนั้น ๆ คือ เป็นผู้หญิงที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และผู้หญิงที่เป็นมะเร็งเต้านม

วิธีดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาเรื่อง รู้เท่าทันการเมืองเรื่อง “เต้านม” (Understanding the Politics of Breast's Representations) ผู้ศึกษามีวิธีการดำเนินการวิจัยโดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ศึกษาด้วยการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) เพื่อหาภาพตัวแทน “เต้านม” ที่เกิดจากสถาบันกระแสหลัก โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่ประกอบด้วยข้อความรูปภาพที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเต้านม และวิเคราะห์ให้เชื่อมโยงเข้ากับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้ เช่น แนวการวิเคราะห์แบบสตรีนิยม ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎีเชิงวิพากษ์ที่ศึกษาปัญหาของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชาย ในการสร้างภาพตัวแทนของผู้หญิง โดยมีมุมมองจากผู้หญิงเป็นศูนย์กลาง และเน้นการนิยามความหมายจากความเป็นผู้หญิง โดยในขั้นสุดท้ายของการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) คือการสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับภาพตัวแทนของ “เต้านม” จากสถาบันกระแสหลัก ด้วยเหตุผลที่ว่าเอกสารต่าง ๆ ในงานวิจัยนี้ ส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องราวที่บันทึกภายใต้กรอบความคิดของเพศชาย ซึ่งถือว่าเป็นระบบคิดแบบกระแสหลักหรือปิตาธิปไตย

ส่วนที่ 2 เป็นการศึกษาจากกลุ่มคนที่เป็บบุคคลสำคัญผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย (Key Informant) ด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์จริง เพื่อขอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากตัวแทนของกลุ่มเป้าหมายทั้ง 2 กลุ่ม ด้วยการตั้งคำถามแบบไม่มีโครงสร้าง หรือแบบปลายเปิด เป็นคำถามที่ไม่ได้กำหนดไว้ตายตัว ให้เป็นไปตามสถานการณ์ โดยกำหนดมาจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีการจดบันทึก และการบันทึกเทปประกอบการสัมภาษณ์ โดยจะขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ก่อน เพื่อมิให้เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและผิดต่อจรรยาบรรณของนักวิจัย นอกจากนี้ผู้ศึกษาจะเข้าร่วมสังเกตการณ์ (Participant Observation) ในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเป้าหมายเป็นครั้งคราวตามความเหมาะสม โดยในส่วนนี้จะมีการศึกษาผู้หญิงทั้ง 2 กลุ่มผ่านข้อมูลทุติยภูมิที่มาจากสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ เอกสาร จากสื่ออินเทอร์เน็ต และที่เป็นบทสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาเรื่อง รู้เท่าทันการเมืองเรื่อง “เต้านม” เป็นการศึกษาเรื่องภาพตัวแทนของ “เต้านม” ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเป็นขั้นตอนที่ 1 และการสัมภาษณ์ ตัวแทนของกลุ่มเป้าหมายเพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาเป็นขั้นตอนที่ 2 จึงมีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากข้อความ รูปภาพ ที่มีเรื่องเกี่ยวกับ “เต้านม” ในหนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ แผ่นพับโฆษณา ในประเด็นหรือหัวข้อที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเต้านม ทั้งนี้อาจมีการตีความในความหมายที่สื่อถึงหรือเกี่ยวข้องกับเรื่องเต้านม เช่น การโฆษณาเกี่ยวกับการเสริมหน้าอก สิ้นค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวกับการเสริมความงามของหน้าอก นโยบายที่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนม เรื่องเกี่ยวกับความงามของผู้หญิง ความเป็นเมีย ความเป็นแม่ ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ประกอบด้วย

1. กลุ่มที่เป็นวิทยานิพนธ์ หนังสือ และงานวิจัยทางสังคม เช่น วิทยานิพนธ์ เรื่อง

- “การสร้างร่างกายพลเมืองไทย ในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2487” โดย ก้องสกล กวินรวีกุล (2545)

- “การประกวดนางสาวไทย” (พ.ศ. 2477-2530) โดย สุพัตรา กอบกิจสุขสกุล (2531)

- หนังสือเรื่อง “เมื่อฉันรู้ว่าตัวเองเป็นมะเร็ง” โดยสุภาพร พงศ์พฤกษ์ (พ.ศ. 2540)

และ ฯลฯ

2. กลุ่มที่เป็นโฆษณาจากหนังสือ นิตยสาร แผ่นพับโฆษณาผลิตภัณฑ์ที่นำเสนอสรรพคุณสินค้าเกี่ยวกับ “เต้านม” โฆษณาของศูนย์การแพทย์เพื่อความงาม

3. กลุ่มที่เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับการแพทย์ รายงานขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น รายงานจากองค์การยูนิเซฟ องค์การอนามัยโลก ในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) นี้จะใช้แนวการวิเคราะห์จากกรอบแนวคิดของทฤษฎีสตรีนิยม ทฤษฎีภาพตัวแทน และการวิเคราะห์วาทกรรม

ส่วนการศึกษาจากบุคคลสำคัญผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย (Key Informant) มีตัวอย่างแนวคำถามที่ใช้ประกอบการสัมภาษณ์ในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มนมแม่	ผู้หญิงที่ผ่านประสบการณ์การผ่าตัดเต้านม จากโรคมะเร็ง
<ul style="list-style-type: none"> - ได้แนวความคิดของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาจากใคร - “อาชีพ ความพร้อม และฐานะที่ต่างกันของผู้หญิงแต่ละคน จึงทำให้ผู้หญิงบางคนไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่” - ท่านเชื่อเช่นนั้นหรือไม่ เพราะเหตุใด - ครอบครัวมีส่วนส่งเสริมให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างไร - การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้หน้าอกของแม่หย่อนยาน จริงหรือไม่ จากประสบการณ์และความรู้ของท่านคิดอย่างไรกับเรื่องนี้ - ความหมายของเต้านม ก่อนและหลังมีลูกเหมือนหรือแตกต่างอย่างไร 	<ul style="list-style-type: none"> - ประสบการณ์ตั้งแต่ก่อนเป็นมะเร็งเต้านมถึงหลังผ่าตัด และการใช้ชีวิตหลังผ่าตัด - หลังผ่านการรักษา (โดยการตัดเต้านมออกแล้ว) ท่านมีความรู้สึกอย่างไรต่อ “เต้านม” ในฐานะที่เป็นผู้หญิง - ท่านเชื่อว่าเต้านมเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงหรือไม่ เพราะเหตุใด - ปัจจัยที่ทำให้คุณสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ของการเจ็บป่วย - ตามทัศนะของท่านรู้สึกอย่างไร ถ้าผู้ชายขอแยกทางกับภรรยาเนื่องจากเป็นมะเร็งเต้านม และต้องตัดเต้านมออก - ท่านมีความเห็นอย่างไรกับคำพูดที่ว่าเต้านมเป็นส่วนหนึ่งในร่างกายผู้หญิงที่สำคัญมาก - ท่านให้ความหมายของเต้านมว่าอย่างไร

สำหรับเครื่องมือสำคัญในการศึกษาเรื่อง “รู้เท่าทันการเมืองเรื่องเต้านม” นี้ ประกอบด้วย ข้อมูลจากเอกสารที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา บุคคลสำคัญผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย (Key Informant) และตัวผู้ศึกษาเอง โดยข้อมูลต่าง ๆ จากเอกสารสิ่งพิมพ์จะเป็นวัตถุดิบที่ผู้ศึกษาจะนำมาใช้วิเคราะห์ด้วยแนวคิดทฤษฎีภาพตัวตนและทฤษฎีสตรีนิยม เพื่อให้ได้มาซึ่งภาพตัวตน “เต้านม” ซึ่งปรากฏในบริบทและความหมายของสถาบันกระแสหลัก ส่วนบุคคลสำคัญผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย (Key Informant) จะเป็นผู้ให้ความหมายภาพตัวตน “เต้านม” จากความคิดเห็นในฐานะผู้มีประสบการณ์ตรงจากสถานภาพที่เป็นอยู่ คือ ผู้ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และผู้ที่ผ่านการรักษาจากโรคมะเร็งเต้านม โดยผู้ศึกษาต้องใช้ข้อมูลที่ได้นั้น มาสรุปผลและวิเคราะห์ ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยการสืบค้นความจริงที่เป็นไปตามธรรมชาติ สร้างความรู้ความเข้าใจจากการมองภาพรวมอย่างรอบด้าน โดยใช้ตัวผู้ศึกษาเป็นเครื่องมือในการค้นหาคำตอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง "รู้เท่าทันการเมืองเรื่อง "เต้านม" มีการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในกรอบแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดไว้ในงานวิจัย คือทฤษฎีสตรีนิยม ทฤษฎีภาพตัวแทน เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในงาน โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ดังนี้ คือ

1. รวบรวมข้อมูลทางเอกสารเพียงพอตามวัตถุประสงค์แล้ว ทำการวิเคราะห์ความหมายและภาพตัวแทน "เต้านม" เพื่อหาข้อสรุปและแนวทางการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในครั้งต่อไป
2. รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การเข้าร่วมกิจกรรมกับตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย และทำการวิเคราะห์ในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เพื่อหาความหมายและภาพตัวแทนของ "เต้านม" จากมุมมองของตัวแทนผู้หญิงทั้ง 2 กลุ่ม โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีแบบสตรีนิยม ซึ่งมีเป้าหมายที่จะอธิบายการใช้ชีวิตของผู้หญิง โดยมุ่งที่จะต่อสู้กับระบบสังคมและวัฒนธรรมแบบปิตาธิปไตย โดยเน้นการวิเคราะห์เงื่อนไขต่าง ๆ ที่กำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้หญิง
3. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเปรียบเทียบกับตัวแทนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ทั้ง 2 กลุ่ม เพื่อหากระบวนการสร้างภาพตัวแทน "เต้านม" จากสถาบันกระแสหลัก และกระบวนการถอดความหมายจากผู้หญิงที่เป็นตัวแทนของกลุ่มเป้าหมาย

วิธีการนำเสนอ

วิธีการนำเสนอ เรื่อง รู้เท่าทัน "การเมืองเรื่องเต้านม" แบ่งการนำเสนอออกเป็น บทที่ 4 มีการนำเสนอเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นการเสนอกระบวนการสร้างภาพตัวแทน "เต้านม" จากสถาบันกระแสหลัก โดยเนื้อหาในบทนี้จะเป็นการวิเคราะห์ภาพตัวแทน "เต้านม" จากตัวอย่างที่เป็นข้อความหรือรูปภาพที่น่าสนใจ โดยอาศัยกรอบแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดไว้ในงานวิจัย ส่วนที่ 2 เป็นการนำเสนอภาพตัวแทน "เต้านม" จากการสัมภาษณ์ ตัวแทนของผู้หญิงทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนมแม่ และกลุ่มผู้หญิงที่ผ่านประสบการณ์การรักษาเต้านมจากโรคมะเร็ง โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พูดคุย บทสัมภาษณ์ในสื่อต่าง ๆ มาอ้างอิงเพื่อให้เชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดไว้

บทที่ 5 เป็นการสรุปและอภิปรายผล โดยเชื่อมโยงผลสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ในบทที่ 4 แล้วนำมาสรุปผลการศึกษาเพื่อตอบปัญหานำวิจัย ด้วยกรอบแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดไว้ทั้ง 3 แนวคิดทฤษฎี